

YÖNETİCİ ÖZETİ

24 Şubat- 2 Mart 2014

SAYI: 26

GÜNDEM

- ❖ İran ve Rusya'dan Irak'a Silah
- ❖ Irak'ta Merkezi Hükümetle Kürt Bölgesi Arasındaki Su Sorunu Derinleşiyor
- ❖ Mülteciler Ülkesi Ürdün
- ❖ Mısır'da Hükümetin İstifası
- ❖ Ürdün Kralı Kral Abdullah'ın Amerika Ziyareti
- ❖ Basra Bataklıkları Yeniden Canlanıyor
- ❖ Ortadoğu Güncesi

Editör: Dr. Seyfi Kılıç - seyfikilic@orsam.org.tr

www.orsam.org.tr

Süleyman Nazif Sokak No: 12-B Çankaya / Ankara – TÜRKİYE

Tel: +90(312)4302609 Fax: +90(312)4303948 orsam@orsam.org.tr

❖ İran ve Rusya'dan Irak'a Silah

Irak'ta hem iç politika hem de dış politika karmaşık ve yoğun bir dönemi yaşarken, İran ile Irak arasında silah anlaşması yapıldığına dair çıkan haberler bir anda gündemin ana konusu haline gelmiştir. Her ne kadar İran böyle bir anlaşmayı yalanlamış olsa da Irak tarafının sessiz kalması akıllarda soru işaretleri bırakmaktadır. İran'ın Irak'a, 195 milyon dolar değerinde silah satacağına ilişkin olduğu söylenen anlaşma, Irak'ta 30 Nisan 2014'te yapılması planlanan genel seçimler öncesinde iç politikada önemli bir etki yaratacaktır. Özellikle, Irak merkezi hükümetinin Anbar, Selahattin ve Musul gibi Sünni nüfusun çoğunlukta yaşadığı yerlere yönelik yaptığı operasyonlar düşünüldüğünde merkezi hükümete hakim olan Şii grupların Sünniler üzerindeki baskısını arttırabilecektir. Öte yandan Rusya'nın da Bağdat'a terörizmle mücadele amacıyla helikopter ve silah yardımı yapacağına yönelik açıklamalar, Irak'ın dış politika dengesini değiştirebilecek niteliktedir. Dış politikada uyumlu bir çizgi çizen İran ve Rusya'nın Irak'ta da bu uyumu sergilemesi, ABD'nin Irak'taki etkisini sınırlandırmaya yönelik bir hamle olarak değerlendirilebilir. Bu durumda ABD'nin de Irak'ta yeni hamleler yapması beklenebilir. Zira ABD'nin uzun süreli müttefiki Irak Kürt Bölgesel Yönetimi karşısında petrol konusunda Irak merkezi hükümetinden yana tavır alması, ABD'nin Irak'ı bırakmayacağını ve merkezi hükümetteki etkisini devam ettirmek isteyeceğinin bir göstergesi olarak nitelendirilebilir.

Bilgay Duman, ORSAM Ortadoğu Uzmanı, bilgayduman@orsam.org.tr

❖ Irak'ta Merkezi Hükümetle Kürt Bölgesi Arasındaki Su Sorunu Derinleşiyor

Irak'ta su sıkıntısının nedenleri arasında sıklıkla komşu devletler gösterilmeye çalışılsa da esas sorunun iyi yönetilemeyen su kaynakları olduğu açıktır. Irak'ın uzun yıllardır içinde bulunduğu çatışma ortamının doğal bir sonucu olan su yönetimindeki yetersizlik Amerikan işgalinden sonra yeni bir boyuta evrilmiştir. Saddam rejiminin devrilmesinden sonra kabul edilen 2005 tarihli anayasada su yönetimine ilişkin birtakım sorunlar bulunmaktadır. Bunların en başında geleni ise nehirleri ana kol ve yan kollar olarak ayırıp, ana kolu

merkezi hükümetin, yan kolları ise Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nin (IKBY) tasarrufuna bırakan düzenlemedir. Havza bazında planlama ve yönetimin öneminin anlaşıldığı günümüz dünyasında farklı idari birimlerin tasarrufu altına verilen su kaynaklarının sorun çıkarmaması beklenemezdi. Irak merkezi yönetimi ile IKBY arasında devam eden petrol ihracına ilişkin uyuşmazlık su sorununa da yansımış görünmektedir. Petrol ihracının yarattığı gerginliğin sonucu olarak Bağdat yönetimi IKBY'deki memur maaşlarını göndermeme kararı aldıktan hemen sonra Diyala, Kerkük, Selahattin ve Bağdat'taki tarım arazileri için IKBY kontrolü altındaki barajlardan sulama için su bırakılmasını talep etmiştir. Ancak bu talep IKBY tarafından karşılanmamakla kalmamış, bizzat IKBY'de barajlardan sorumlu Genel Müdürü Akram Resul tarafından “onların sorunu, bizi ilgilendirmez” şeklinde reddedilmiştir. Irak'taki karışık siyasi ortamın ortaya çıkardığı temel sorun olan her türlü aracın diğer tarafları sıkıştırmak için bir çeşit silah olarak kullanılması sorunu maalesef su konusuna da sirayet etmiş görünmektedir.

Dr. Seyfi Kılıç, ORSAM Su Araştırmaları Programı Uzmanı, seyfikilic@orsam.org.tr

❖ Mülteciler Ülkesi Ürdün

Ürdün'de Şubat 2014 itibarıyla UNHCR'a kayıtlı ve kamplarda yaşayan toplam 574.410 Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Kayıt altına alınmamış çok sayıda Suriyelinin de ülkede yaşadığı tahmin edilmektedir. Ürdün açısından en büyük sıkıntı ülkenin tam bir “mülteciler ülkesine” dönmesi ve Ürdünlülerin azınlık durumunda kalmış olmasıdır. Yaklaşık 7 milyonluk nüfusun 3 milyondan fazlasını Filistinliler oluşturmaktadır. Irak işgalinden sonra Ürdün'e göç eden Iraklı mülteci sayısı 200 bin civarındadır. Dolayısıyla toplam nüfusun 4 milyondan fazlasını mülteci konumundaki Filistinli, Suriyeli ve Iraklılar oluşturmaktadır. Coğrafi yakınlık sebebiyle Suriyeli mültecilerin yarıya yakını Dera vilayetinden gelmektedir. Dera'yı %30 ile Humus ve %10 ile Şam takip etmektedir. Ürdün'ün ekonomisi zayıf ve başta su olmak üzere kaynakları son derece sınırlıdır. Bu durum Ürdünlüler arasında bir tepki gelişmesine neden olmaktadır. Diğer bütün ev sahibi ülkelerde görülen Suriyeli kız çocukların erken yaşta evlendirilmesi, çok eşlilik gibi sosyal

problemler ve salgın hastalıklar Ürdün’de de görülmektedir. Mültecilerin en büyük sıkıntıları ise eğitim, barınma ve sağlık hizmetlerinin yeterli düzeyde sağlanamamasıdır.

Oytun Orhan, ORSAM Ortadoğu Uzmanı, oytunorhan@orsam.org.tr

❖ Mısır’da Hükümetin İstifası

Üç yıldan az bir süre içinde Mısır yedi hükümet, üç anayasa, altı oy kullanma süreci ve dört cumhurbaşkanı gördü ancak ne demokratikleşme konusunda ne de istikrarın yeniden tesisi konusunda ilerleme kaydedebildi. En son 24 Şubat 2014 tarihinde eski başbakan Biblavi hükümetin istifasını açıkladı. Akabinde İskan Bakanı İbrahim Mihlib tarafından hükümet kurma çalışmalarına başladı. Biblavi’nin istifa kararı kabine üyeleri de dahil olmak üzere herkes için büyük bir sürpriz oldu. Hatta bazı bakanların istifa kararını televizyonlardan öğrendiği aktarıldı. Öte yandan Mihlib tarafından oluşturulmaya çalışılan yeni kabinedeki isimler eskisiyle hemen hemen aynı. O nedenle de hükümetin istifasının üzerindeki sis perdesi varlığını koruyor. Biblavi’nin yaptığı istifa açıklamasının hemen ardından ortaya çıkan genel görüş Genel Kurmay Başkanı ve Savunma Bakanı olarak görev yapan Abdulfetah El Sisi’nin cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aday olabilmesi için hükümetin Sisi’nin yolunu açtığı yönündeydi. Ancak Sisi’nin seçim yasası tamamlanıncaya kadar Savunma Bakanı olarak görevine devam edeceğine yönelik resmi açıklama yapıldı. Gene tartışmalı bir diğer isim olan İçişleri Bakanını kabineden uzaklaştırmak istenildiğine yönelik spekülasyonlar da dile getiriliyordu, fakat Muhammed İbrahim’in de görevine devam edeceğine yönelik ciddi sinyaller bulunuyor. Son olarak dile getirilen açıklama ise seçim öncesi siyasilerin görevlerini teknokratlara bırakarak ellerini rahatlatmak istedikleriydi, fakat kabine üyelerinin büyük çoğunluğunun görevlerine devam edecek olması bu ihtimali de eliyor. Sonuç itibarıyla hükümetin istifasının tasarlanmış olduğu varsayımına dayanan açıklamalar geçersiz hale geldiler. Bu noktada Biblavi’nin istifasının ardında yatan temel neden, kabinenin ülkedeki derinleşen krizlerin çözümünde yetersiz kalmasıdır. Özellikle son haftalarda artan işçi grevleri, Müslüman Kardeşler

karşıtlığı ve Arap milliyetçiliği ile susturulan Mısırlıların seçimlere kadar kontrol edilememesi ihtimalini güçlendirmektedir.

Nebahat Tanrıverdi O Yaşar, ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı, nebahat.tanriverdi@orsam.org.tr

❖ Ürdün Kralı Kral Abdullah'ın Amerika Ziyareti

Ürdün Kralı Kral Abdullah geçtiğimiz hafta Amerika Birleşik Devletleri'ne bir ziyarette bulunmuş ve Kral'a bu ziyaretinde oğlu Veliht Prens Hüseyin de eşlik etmiştir. Bu bir haftalık ziyaretinde Kral Abdullah ABD'de ABD Başkanı Barack Obama, Başkan Yardımcısı Joe Biden, Dışişleri Bakanı John Kerry, kongre liderleri ve birçok önde gelen Amerikan Yahudi örgütleri temsilcileri ile görüşmüştür. Kral Abdullah ilk olarak Washington'da Başkan Yardımcısı Joe Biden ile görüştü. Bu görüşmede ikili Ortadoğu'da son zamanlarda olan gelişmeleri görüşmüşler ve özellikle Suriye krizi ve barış görüşmelerini ele almışlardır. İki ülke arasındaki ilişkilerin her düzeyde ve alanda artırılması ve bu konuda çalışmalara başlanması konuşulmuştur. Kral Abdullah aynı zamanda ABD Temsilciler Meclisi Sözcüsü John Boehner, Cumhuriyetçi parti liderleri ve Dış İlişkiler Komitesi Başkanı Ed Royce ile bir araya gelmiş ve Ortadoğu'ya barış getirme çabaları ile ABD'nin bu konuyla ilgili bölgedeki girişimlerine değinilmiştir. Amerikan Yahudi örgütleriyle de görüşen Kral Abdullah İsrail-Filistin arasında uzun yıllardır yaşanan anlaşmazlığa ve son dönemlerde Kerry ile yeniden başlayan barış görüşmelerine değinmiştir. Ürdün Kralı Abdullah kalıcı ve adil bir barışın bölgede sağlanabilmesi için sadece Filistin ve İsrail'e değil aynı zamanda Amerika'daki Yahudi kuruluşlarına ve aynı zamanda bütün uluslararası aktör ve kuruluşlara da önemli sorumluluklar düştüğünü belirtmiştir. Abdullah Amerika gezisini Amerika Başkanı Barack Obama ile yaptığı görüşme ile sona erdirmiştir. Bu görüşmede de öne çıkan konular İsrail-Filistin barış süreci, Ürdün ve Amerika arasındaki ikili ilişkiler ve bu ilişkilerin nasıl daha iyi bir hale getirileceğidir. Ürdün Kralı Amerika'ya yaptığı bu ziyarette de ABD'nin ve Kerry'nin Ortadoğu'daki girişimlerini ve İsrail-Filistin meselesindeki arabuluculuğunu desteklediğini bir kez daha dile getirmiştir.

Firuze Yağmur Gökler, ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı firuzegokler@orsam.org.tr

❖ Basra Bataklıkları Yeniden Canlanıyor

Basra Bataklığı, sosyo-kültürel ve çevresel önemi ve eski adı ile Mezopotamya bataklığı, dünyanın en büyük üçüncü, Ortadoğu'nun en büyük sulak alanıdır. 1970'lerden itibaren tahrip olmaya başlayan alanın yüzde 90'nı kaybolmuştur. Bataklıkların kurummasında en önemli etken, 1990'larda Saddam Hüseyin'in kendisine isyan eden Bataklık Araplarını cezalandırmak için bataklığı besleyen suları bir proje ile derive etmiştir. Bataklık alanı projenin başlamasıyla yüzde 10 oranında küçülmüştür. Yarım milyon insanın yaşadığı bölge, iki yıl içerisinde kurumaya başlamıştır. Birleşmiş Milletlerin tarafından bu durum "yaşadığımız yüzyılın çevre ve insan felaketi" olarak tanımlanmıştır. 2003 yılında Saddam'ın devrilmesi ile bölgede yaşayan yerel halk kanalları kırarak bataklığı besleyen suların bir kısmının tekrar bataklığa ulaşmasını sağlamıştır. Bu konuda atılan ilk somut adım ise 2004 yılında Irak Su Bakanlığı tarafından Irak Bataklıkları Yenileme Merkezini kurulmasıdır. Bu süreçte, UNEP, 2004 yılında Irak bataklığı çevresel yönetimi için destek çalışmasına başlamıştır. Yaklaşık 15.000 km² büyüklüğünde bir yüzölçümüne sahip olan bataklık alanın restorasyonu bölgeyi terk etmiş bataklık Araplarının geri dönüşü için bir umut ışığı olmuştur. Basra Bataklıklarının kurtarılması ile ilgili olarak 2004 yılında doğal hayatı ve tarihi mirası korumak amacıyla kurulan "Nature Iraq" bataklıklarının restorasyonu ile ilgili olarak projelere geliştirmiş ve kamu kurumları ile işbirliği içinde çalışmıştır. Projelerin başlamasıyla birlikte beş yıl içerisinde olumlu değişimlerin gözlemlendiği bataklık alanın yüzde 60'si restore edilebilmiştir. Bataklık alanı 2013 yılının Ağustos ayında Irak'ın ilk ulusal parkı olarak da ilan edilmiştir. Bölgenin Ramsar Uluslararası Öne Sahip Sulak Alanlar listesine dahil olması ve bu bölgenin korunması için yasal bir çerçeve oluşturma çalışmalarının devam etmektedir.

Dr. Tuğba Evrim Maden, ORSAM Su Araştırmaları Programı Uzmanı, temaden@orsam.org.tr

❖ **Ortadoğu Güncesi**

19 Şubat 2014: Suriye’de devam eden iç savaşın mezhep gerilimini artırdığı Irak’ta çoğunlukla Şii bölgelerini hedef alan bombalı saldırılarda en az 49 kişi hayatını kaybetti, 90 kişi yaralandı.

19 Şubat 2014: Pakistan’ın asker kökenli eski cumhurbaşkanı Pervez Müşerref, vatana ihanet iddiasıyla dün başkent İslamabad’da hakim karşısına çıktı.

19 Şubat 2014: Lübnan’ın başkenti Beyrut’un güneyinde bulunan İran Kültür Merkezi yakınlarında meydana gelen patlamada en az 4 kişi hayatını kaybederken 19 kişi de yaralandı.

19 Şubat 2014: Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Erşad Salihi, Kerkük’te bombalı saldırının hedefi oldu.

20 Şubat 2014: Pakistan’da ordunun, ülkenin kuzeyinde düzenlediği hava operasyonunda 15 militanın öldürüldüğü kaydedildi. Afganistan sınırındaki Veziristan bölgesinde yapılan hava operasyonlarında terörist yataklarının zarar gördüğü ve onlarca militanın yaralandığı bildirildi.

20 Şubat 2014: Kilis’in Suriye sınırında yer alan Öncüpınar Gümrük Kapısı’nın karşısında bulunan Esselame Sınır Kapısı’nda bombalı araç patladı. Patlamada 24 kişinin öldüğü bildirildi. Ölenlerin 20’sinin patlamanın olduğu bölgede hayatını kaybettiği bildirilirken, Türkiye’ye getirilen yaralılarından da 4 kişi hayatını kaybetti.

20 Şubat 2014: İran’a bağlı Güney Azerbaycan bölgesinde 100’den fazla Azeri muhalifin İran güvenlik birimlerince tutuklandığı belirtiliyor. Tutuklananların anadil günü kutlamaları çerçevesinde bir araya gelen Güney Azerbaycan Milli Hareketi üyeleri olduğu kaydediliyor.

21 Şubat 2014: Filistin’in Ankara Büyükelçisi Nebil Maruf, Türk hükümetinin, Esed zulmünden kaçan Filistinli mültecilere oturma izni vermeyi kabul ettiğini açıkladı.

21 Şubat 2014: Libya ordusuna ait askeri bir uçağın Tunus’ta düştüğü bildirildi. Doktor ve hasta taşıyan uçağın düşmesi sonucu 11 kişi hayatını kaybetti. Ölenler arasında 3 doktor, 2 hasta ve 6 mürettebat olduğu açıklandı.

22 Şubat 2014: Kanlı Suriye rejiminin en büyük destekçisi İran'ın son aylarda Esed'e askeri desteğini artırdığı bildirildi. Reuters haber ajansı, Şii İran'ın Nusayri Esed rejimini cephede güçlendirmek üzere yüzlerce uzman personel gönderdiğini yazdı.

22 Şubat 2014: Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, ABD Başkanı Barack Obama ile Ukrayna'da yaşanan kriz, Suriye barış görüşmeleri ve İran nükleer sorununu telefonda görüştü.

22 Şubat 2014: Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi, Suriye'ye insani yardım karar tasarısını oy birliği ile onayladı.

23 Şubat 2014: Suriye'nin Türkiye sınırındaki bir sahra hastanesine düzenlenen bombalı saldırıda 12 kişinin öldüğü, 65 kişinin de yaralandığı bildirildi.

23 Şubat 2014: Afganistan'ın doğusunda bulunan Kunar bölgesinde Afganistan güçlerine ait karakola yapılan saldırıda en az 20 askerin hayatını kaybettiği ifade edildi.

23 Şubat 2014: Mısır'ın devrik Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi, bugün yeniden hakim karşısına çıkarken, bir sonraki duruşma 27 Şubat'a ertelendi.

24 Şubat 2014: Mısır'da ordunun desteklediği hükümetin istifa ettiği bildirildi.

24 Şubat 2014: Taliban'ın şura üyesi ve önemli komutanlarından biri olan Asmatullah Şahin'e yönelik yapılan silahlı saldırıyı kimliği belirsiz kişilerce düzenlendiği belirtildi.

24 Şubat 2014: Lübnanlı Şii alimi Fahs, Şii lider Sadr'ın siyasetten çekilmesinin, Irak'ın siyasi yönden alarm verdiği göstergesi olduğunu belirtti.

24 Şubat 2014: Gazze'de çok sayıda Filistinli, İsrail hapishanelerindeki tutukluların serbest bırakılmasını talep etti.

24 Şubat 2014: Suriye ordusuna bağlı savaş uçakları ile helikopterlerin, başkent Şam ve Halep'te muhaliflerin denetimindeki bölgeleri bombalaması sonucunda 30 kişinin öldüğü bildirildi.

25 Şubat 2014: İsrail Hava Kuvvetlerine ait savaş uçağının Lübnan-İsrail sınırına yakın bölgelere iki kez hava saldırısı düzenlediği kaydedildi.

25 Şubat 2014: Suriye'de ordu güçlerinin muhaliflere yönelik ağır silahlarla düzenlediği operasyonlarda 10'u çocuk, 5'i kadın olmak 73 kişi öldü.

25 Şubat 2014: Sabah saatlerinde Mescid-i Aksa'nın avlusuna baskın yapan İsrail güvenlik güçleri buradaki Filistinlilere saldırıda bulundu. Mescid-i Aksa'ya girişleri sınırlayan İsrail askeri, dağılan cemaatin üzerine göz yaşartıcı gaz ve ses bombası attı. Atılan gazdan 30 Filistinlinin etkilendiği belirtildi. Olay sırasında 3 İsrail askerinin de yaralandığı öne sürüldü.

25 Şubat 2014: Suriye'ye insani yardım ulaştırılması ve kentlerdeki kuşatmanın kaldırılmasını isteyen BM Güvenlik Konseyi kararının kabul edilmesinin ardından, dünya kamuoyunun ve Birleşmiş Milletler'in gözü sahadaki uygulamalara çevrildi.

25 Şubat 2014: Irak'ın batısındaki el-Enbar vilayetinde ordu birliklerinin saldırısında IŞİD mensubu 13 kişinin öldürüldüğü bildirildi.

25 Şubat 2014: Afganistan'da Taliban'a yönelik operasyonlarda 109 kişi öldürüldü, 8 kişi yaralandı.

Hazırlayan: Firuze Yağmur Gökler, ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı firuzegokler@orsam.org.tr